

บทที่ 2

อิทธิพลของเศรษฐกิจ และสังคมที่มีผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นบันทึกเจตนาอันแน่วแน่ของรัฐบาลอย่างมีระเบียบในการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ในระยะเวลาหนึ่ง และนโยบายที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ๆ โดยคำนึงถึงหลักทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคือบันทึกของรัฐบาลที่เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยทั่วไปประเทศต่าง ๆ มักกำหนดเป้าหมายในแผนพัฒนาที่คล้ายคลึงกันคือ ทำให้รายได้ประชาชาติสูงขึ้น ทำให้มีการทำงานอยู่ในระดับสูง ทำให้ดุลการชำระเงินสมดุล สร้างและรักษาเสถียรภาพ และให้ความเจริญในท้องถิ่นต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน สำหรับประเทศไทยได้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจมาแล้ว 9 ฉบับ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทยที่ผ่านมา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมาในช่วงระยะเริ่มต้น การเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยเราจะพุ่งเล็งไปทางเศรษฐกิจมากกว่าเน้นสร้างความเจริญด้านโครงสร้างพื้นฐาน รัฐบาลให้ความสนใจต่อตัวเลขอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ อัตราการส่งออก ส่วนที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวนั้น พบว่า ตั้งแต่แผนฯ 1 - 7 มีการพูดถึงในเรื่องการศึกษา สาธารณสุข การดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อม ส่วนในแผนฯ 8 - 9 ได้เน้นการพัฒนาคนและสังคม ให้ครอบครัว ชุมชนมีบทบาทเกื้อหนุน เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจของประเทศ ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งได้สรุปมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ของ วงศกร ภู่อทอง และอลงกต ศรีเสน (2540) ดังนี้

ระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509)

ในช่วงปี พ.ศ. 2504 – 2509 อันเป็นระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับแรกกำหนดแนวทางหลักในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการลงทุนในสิ่งก่อสร้างพื้นฐาน ในรูปของระบบคมนาคมและขนส่ง ระบบเขื่อนเพื่อการชลประทานและพลังไฟฟ้า ตลอดจนสาธารณูปโภคต่าง ๆ โดยหวังว่าปัจจัยที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ส่งเสริมบรรยากาศเพื่อให้มีการลงทุนในภาคอุตสาหกรรม ในขณะที่เดียวกันก็เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูก ผลของการดำเนินงานส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศครุดหน้าไปอย่างเห็นได้ชัด ภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเหมืองแร่ขยายตัวขึ้นถึงร้อยละ 4.6 และ 4.9 ตามลำดับ กล่าวได้ว่าประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่ยุคของการพัฒนาครั้งแรกอย่างแท้จริง โดยจะเห็นได้จากผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศได้เพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยถึงร้อยละ 8 ต่อปี คือ เพิ่มจากฐานเศรษฐกิจที่มีมูลค่าการผลิตเพียง 59,000 ล้านบาท ในปี 2503 มาเป็น 89,000 ล้านบาทในปี 2509 ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายที่วางไว้ (วงศกร ภูทอง และอลงกต ศรีเสน 2540, 9)

การให้ความสำคัญกับด้านคุณภาพของกำลังคนด้วยการศึกษายังคงอยู่ในอันดับรอง ประกอบกับประเทศในขณะนั้นยังมีได้มองเป็นปัญหาด้านประชากร ด้านกำลังคนอย่างแจ่มชัด แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วงตอนปลายของแผน ได้พัฒนาการศึกษาให้เป็นไปในแนวทางที่จะผลิตกำลังคนสนองตอบความต้องการและได้ให้ความสำคัญในด้านการบริการ การศึกษาภาคบังคับเป็นความจำเป็นอันดับแรกในการพัฒนาการศึกษา สาระสำคัญของนโยบายการศึกษาตามแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 1 สรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2537, 5-7)

1. ให้เยาวชนของชาติได้รับการศึกษาโดยทั่วถึงกัน และให้มีมาตรฐานการศึกษาสูงขึ้น ขยายการศึกษาชั้นประถมศึกษาตอนต้นให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพิ่มระดับการศึกษาภาคบังคับจาก 4 ปี เป็น 7 ปี
2. ขยายและปรับปรุงการศึกษาระดับกลาง ทั้งในด้านสามัญและอาชีวศึกษาให้เป็นรากฐานในการสร้างกำลังแรงงานในแขนงอาชีพต่าง ๆ ให้ทันความต้องการอันรีบด่วนของประเทศ
3. ผลิตอาจารย์และครูให้เพียงพอกับความต้องการ และส่งเสริมครูให้มีคุณวุฒิเข้ารับมาตรฐานเป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการศึกษา

4. ส่งเสริมอุดมศึกษาให้สามารถผลิตนักศึกษาในอาชีพแขนงต่าง ๆ ให้เพียงพอกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 – 2514)

นโยบายในช่วงนี้ไม่แตกต่างไปจากช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 1 คงยึดแนวทางเดิม แต่ได้เริ่มพูดถึงความสำคัญของการกระจายความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาคโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยได้รวมการพัฒนาในด้านรัฐวิสาหกิจและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเข้าไว้ด้วยกัน ได้เน้นหนักในกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมต่าง ๆ หลายประการ ได้แก่ ความพยายามของรัฐที่จะกระจายการพัฒนาให้บังเกิดผลไปทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตทุรกันดารและพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ประมาณร้อยละ 75 – 80 ของงบประมาณทั้งหมดเป็นการลงทุนใช้จ่ายในส่วนภูมิภาคตามโครงการซึ่งจะก่อความเจริญให้กับท้องถิ่น

เศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศขยายตัวถึงร้อยละ 7.2 สาขาบริการขยายตัวร้อยละ 8.2 อัตราเงินเฟ้ออยู่ในระดับต่ำเพียงร้อยละ 1.5 แต่การขยายตัวทางเศรษฐกิจก็ไม่มากดังที่คาดไว้เนื่องมาจากราคาข้าวและยางพาราที่เป็นสินค้าออกของไทยลดลงในตลาดโลก การลงทุนจากต่างประเทศลดลง และมีการใช้จ่ายทางทหารของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยลดลง

อย่างไรก็ตามใน พ.ศ.2514 สัดส่วนการลงทุนมีถึงร้อยละ 22.97 ซึ่งสูงกว่าสัดส่วนการออม ซึ่งมีมูลค่าร้อยละ 20.4 ในครั้งแรก แสดงให้เห็นว่าระบบเศรษฐกิจไทยได้เริ่มมีการพึ่งพาเงินออมจากต่างประเทศ เช่น การลงทุนและการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในอัตราที่ต้องการ ส่วนทางรายได้ของประชาชนนั้นปรากฏว่ามีความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ กล่าวคือในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนครัวเรือนในชนบทที่ยากจนเพิ่มขึ้นใน พ.ศ.2504 ซึ่งมีอยู่ร้อยละ 43 มาเป็นร้อยละ 45 ในปี พ.ศ.2512 ในขณะที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น กล่าวคือ จำนวนครัวเรือนที่ยากจนในภูมิภาคดังกล่าวได้ลดลงจากร้อยละ 19 เหลือร้อยละ 10 ในระยะเดียวกัน (วงศกร ภูทอง และอลงกต ศรีเสน 2540, 16)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 – 2519)

จากการตระหนักถึงปัญหาและข้อเท็จจริงจากแผนการพัฒนาที่ผ่านมา จึงได้เพิ่มกลยุทธ์เพื่อลดช่องว่างระหว่างรายได้ขึ้นอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ นอกจากจะได้เร่งปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและขยายขีดความสามารถทางการผลิตให้สูงขึ้น ยังได้มีการแทรกแซงมาตรการในด้านการกระจายรายได้และบริการทางสังคม เริ่มพูดถึงการวางแผนทางด้านสังคมโดยมีการกำหนดนโยบายด้านประชากรเป็นครั้งแรก ซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือ (วงศกร ภูทอง และอลงกต ศรีเสน 2540, 18)

1. ด้านการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจเน้นหนักไปในด้านการรักษาอัตราการขยายตัวของปริมาณเงินตราให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมเพื่อรักษาระดับราคาสินค้าที่จำเป็นต่อการครองชีพของประชาชนไม่ให้สูงขึ้นจนเป็นผลเสียต่อการกระจายรายได้ โดยการทำให้รายได้ที่แท้จริงของประชาชนเพิ่มขึ้น

2. ด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และยกระดับการผลิต มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้แก่ประชาชนในชนบท โดยเร่งรัดการผลิต การส่งออก และทดแทนสินค้านำเข้าให้ขยายตัวเพิ่มขึ้น มาตรการที่สำคัญ ได้แก่ โครงการเร่งรัดการผลิตพืชผลที่มีลู่ทางที่ดีทางด้านตลาด ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดสรรงบประมาณจากการเน้นการลงทุนในโครงการก่อสร้าง มาสนับสนุนการลงทุนเพื่อใช้ประโยชน์จากโครงการขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ให้สามารถสนับสนุนการเพิ่มผลผลิตและรายได้ให้มากขึ้น

3. ในด้านการลดความแตกต่างของรายได้และบริการสังคม ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเพิ่มจากแนวเดิมซึ่งแสดงให้เห็นชัดเจนแล้วว่าไม่สามารถส่งประโยชน์ให้ถึงมือประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้ โดยเน้นการดำเนินงานในแนวใหม่เพิ่มเติมขึ้นอีก 3 แนวทาง คือ

การลดอัตราการเพิ่มประชากรเพื่อลดภาระทางเศรษฐกิจแก่ครอบครัวที่มีฐานะยากจน

การขยายการกระจายบริการด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อลดความแตกต่างในสภาพความเป็นอยู่ของประชากรในชนบทและในเขตเมืองให้น้อยลง

การสร้างโอกาสและปรับปรุงขีดความสามารถของประชาชนให้สามารถได้รับประโยชน์จากบริการขั้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อการผลิตในเขตชนบทได้อย่างเต็มที่

ผลการพัฒนาตามแผน นับเป็นครั้งแรกในระยะ 10 ปีหลังจากได้มีแผนพัฒนาประเทศขึ้น ภาวะผันผวนของระบบการเงินโลกปี พ.ศ. 2514 ประเทศไทยมีระบบเศรษฐกิจแบบเปิดได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจนสูญเสียเสถียรภาพทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาคือ ปัญหาเงินเฟ้อสูงส่งสุดอย่างไม่เคยมีมาก่อน การขยายตัวทางการเงินทั้งภาครัฐบาลและเอกชนลดน้อยลง การลงทุนซบเซา การก่อสร้างหยุดชะงัก การส่งออกสินค้าสำคัญ เช่น ข้าว ข้าวโพด ยาง ลดลง รายได้ประชาชนตกต่ำ สำหรับการกระจายบริการเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มผลผลิตการเกษตร ปรากฏว่า เนื้อที่ชลประทานของประเทศซึ่งหมายถึงขีดความสามารถส่งน้ำเข้าสู่พื้นที่เพาะปลูกได้เพิ่มขึ้นเป็น 20.6 ล้านไร่ เทียบกับ 13.3 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2514 ส่วนการก่อสร้างระบบถนนจากท้องไร่สู่ตลาดในรูปแบบทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัด ทางหลวงชนบท และทางหลวงท้องถิ่น รวมทั้งเส้นทางบนคันคลองชลประทาน ทำให้มีระยะทางทั้งหมดทั่วประเทศเพิ่มจาก 22,124 กิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2514 เป็น 31,087 กิโลเมตร ทางด้านการบริการสังคม สามารถกระจายบริการทางการวางแผนครอบครัว ในปี พ.ศ. 2514 และได้จัดเป็นแผนด้านประชากรอัตราการเพิ่มของประชากรลดลงเป็นร้อยละ 3.1 อย่างไรก็ตามแม้ว่าอัตราการเพิ่มประชากรจะลดลง แต่การให้บริการด้านการศึกษาและสาธารณสุขก็ยังไม่เพียงพอกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ปัญหาเด็กในวัยเรียนอยู่นอกระบบโรงเรียนถึงประมาณร้อยละ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 – 2524)

เนื่องจากในช่วงแผน ฯ ฉบับที่ 3 ประเทศไทยต้องเผชิญกับความผันผวนทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง และความไม่แน่นอนทางการเมือง ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศหลายด้านได้ผลต่ำกว่าเป้าหมาย ทำให้ความจำเป็นในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาในลักษณะเพื่อให้บรรลุหลายวัตถุประสงค์ แนวคิดในการจัดทำแผนมุ่งเน้นแนวทางหลักในการพัฒนาที่สำคัญ 2 ทาง (วงศกร ภูทอง และอลงกต ศรีเสน 2540, 23)

1. เน้นการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ โดยมุ่งขยายการผลิตสาขาเกษตรและปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมให้สามารถขยายการผลิตเพื่อการส่งออกและเพื่อการกระจายรายได้ตลอดจนการมีงานทำในส่วนภูมิภาค ขณะเดียวกันก็กำหนดมาตรการและปรับปรุงระบบการบริหารงานของรัฐเพื่อเร่งฟื้นฟูการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมที่กำลังซบเซาเป็นพิเศษ ในการนี้ได้พยายามรักษาเป้าหมายทางด้านแผนการผลิตทดแทนการนำเข้า แผนเร่งส่งออก แผนลงทุน แผนเงินกู้ และระดับราคาให้เป็นอย่างมีระบบตามที่กำหนดไว้

2. เร่งบูรณะและปรับปรุงการบริหารทรัพยากรหลักของชาติ รวมทั้งการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาพัฒนาในลักษณะที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนส่วนใหญ่ในชาติโดยเฉพาะที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ และแหล่งแร่ ทั้งนี้ได้ว่าแนวทางพัฒนาอย่างมีระบบและสอดคล้องกันในด้านเร่งการปฏิรูปและพัฒนาที่ดิน การพัฒนาและจัดสรรแหล่งน้ำภายในประเทศการอนุรักษ์ท้องทะเลหลวง การสงวนไว้และการนำมาใช้ของแหล่งแร่

ผลการพัฒนาตามแผน ทำให้ตลอดช่วงระยะของการใช้แผนมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้นกว่าเป้าหมายเล็กน้อยคือ เพิ่มในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 7.1 ต่อปี สูงกว่าเป้าหมายร้อยละ 7.0 การผลิตสาขาเกษตรซึ่งเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญที่สุดในโครงสร้างการผลิตของระบบเศรษฐกิจ ขยายตัวเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยประมาณร้อยละ 3.5 ต่อปี ข้อมูลสถิติรายได้ต่อคนทำงานในสาขาอาชีพต่าง ๆ ในปี พ.ศ.2523 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 แสดงให้เห็นอย่างชัดว่า อาชีพทางด้านเกษตรกรรมทำรายได้

นอกจากนี้การที่ภาวะเศรษฐกิจโลกโดยทั่วไปตกต่ำราคาน้ำมันดิบเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วหลายเท่าตัว และประเทศไทยจำเป็นต้องพึ่งพาพลังงานจากต่างประเทศถึงร้อยละ 75 ของการใช้พลังงานทั้งหมดในปี 2524 ทำให้ต้องใช้รายได้จากการส่งออกสินค้าของประเทศซื้อน้ำมันจากต่างประเทศมากขึ้น ตามราคาที่สูงขึ้น เป็นผลให้มีการขาดดุลการค้าเป็นมูลค่าเฉลี่ยต่อปี ถึง 45,000 ล้านบาทต่อปี หรือร้อยละ 5.1 ของผลผลิตรวมของประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3

ในด้านการกระจายรายได้และบริการสังคม ยังไม่อาจกระจายได้เพียงพอและทั่วถึงโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรในเขตชนบท ซึ่งแม้ว่าจะได้มีการทุ่มเทการพัฒนาจนสามารถลดสัดส่วนประชากรที่อยู่ในข่ายยากจนทั้งประเทศลงจากร้อยละ 39 ในปี 2511-2512 เหลือ ร้อยละ 34 ในปี พ.ศ. 2518-2519 แต่ก็ปรากฏว่ายังมีประชากรชนบทเหลืออยู่อีกเกือบ 1 ใน 3 ของประชากรทั้งหมด

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 – 2529)

เป็นแผนที่ได้รับแนวนโยบายในการพัฒนาประเทศ “แนวใหม่” จากการประกาศใช้แผนพัฒนาฯ มาแล้ว 4 แผน รวมเป็นเวลา 20 ปี เศรษฐกิจของไทยได้ขยายตัวรวดเร็วไปอย่างเห็นได้ชัด แต่การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจและการเงินจากภายนอกประเทศ ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516-2517 เป็นต้นมา ได้ส่งผลกระทบต่อการทำงานพัฒนาหลายด้าน เช่น การใช้จ่ายเกินตัว ปัญหาความยากจน ปัญหาโครงสร้างเศรษฐกิจอ่อนแอไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับภาวะของโลก ฯลฯ การวางแผนยังมีลักษณะ Top-down แต่เริ่มการกระจายการวางแผนลงสู่ระดับภูมิภาคและพื้นที่ สำหรับแนวคิดในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ที่สำคัญมีดังนี้

1. มีลักษณะเป็นแผนนโยบายที่ได้ยึดพื้นที่เป็นหลักในการวางแผนกำหนดแผนงานและโครงการเพื่อให้มีผลในทางปฏิบัติในภาครัฐบาลและเอกชน เช่น พื้นที่เป้าหมายเพื่อพัฒนาชนบท พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

2. เน้นการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจการเงินของประเทศ โดยการเร่งระดมเงินออม สร้างวินัยทางเศรษฐกิจ การเงิน และการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น ปรับโครงสร้างการเกษตร โดยมุ่งการเพิ่มผลผลิตและประสิทธิภาพการผลิตแทนการขยายพื้นที่เพาะปลูก ปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมเพื่อส่งเสริมการส่งออก และกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ส่วนภูมิภาค ปรับโครงสร้างการค้าต่างประเทศ และบริการเพื่อรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศที่เพิ่มขึ้นปรับโครงสร้างการผลิตและการใช้พลังงานให้ใช้พลังงานได้น้อยลง ฯลฯ

3. เน้นความสมดุลในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมุ่งกระจายรายได้และความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาค โดยให้ความสำคัญต่อกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งยังไม่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนา

4. เน้นการแก้ปัญหาความยากจนในชนบทเป็นหลัก หลัง ในการนี้ได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายรวม 286 อำเภอและกิ่งอำเภอ โดยมีแผนงานและโครงการพัฒนาที่มุ่งในหลักประกันที่จะให้ชาวชนบทพออยู่พอกิน และช่วยเหลือตัวเองได้ในที่สุด

5. เน้นการแปลงแผนไปสู่ภาคปฏิบัติให้ได้ผลต่อประชาชนอย่างจริงจัง โดยการปฏิรูประบบบริหารงานพัฒนาของรัฐทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่นให้มีระบบการตัดสินใจการสั่งการ และการติดตามประเมินผล เพื่อให้การปฏิบัติงานทุกด้านได้ผลทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

6. เน้นบทบาทและการระดมความร่วมมือจากเอกชนให้เข้ามามีส่วนแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ โดยการจัดให้มีองค์กรที่กฎหมายรับรองปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับภาคเอกชนโดยมอบอำนาจและความรับผิดชอบให้สถาบันเอกชนเพิ่มขึ้น

ผลการพัฒนาแผน จากความพยายามในการพัฒนาตามแผนในท่ามกลางความแปรปรวนทั้งหลายที่เกิดขึ้นในตลาดโลก ซึ่งรัฐบาลได้นำมาตรการต่าง ๆ มาใช้เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง เช่น การใช้มาตรการด้านการเงิน การคลังอย่างเข้มงวด การใช้มาตรการเร่งรัดการส่งออกโดยการลดปัญหาการส่งออกควบคู่กับการให้สิ่งจูงใจกับผู้ผลิตและผู้ส่งออก การขาดดุลการค้าและดุลบัญชีสะพัดซึ่งเป็นประเด็นปัญหาสำคัญในช่วงแผน ฯ ฉบับที่ 4 ได้ลดความรุนแรงลง สำหรับอัตราเงินเฟ้อซึ่งเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญได้คลี่คลายลง โดยได้ลดลงจากอัตราเฉลี่ยร้อยละ 11.6 ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 4 เหลือเพียงประมาณร้อยละ 2.8 ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 ในขณะที่เป้าหมายได้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 – 2534)

วัตถุประสงค์หลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 คือการยกระดับการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต ควบคู่กับการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่สะสมมาตั้งแต่อดีตประเด็นหลักของแผนคือ การยกระดับการพัฒนาประเทศเพื่อให้เศรษฐกิจขยายตัวสูงกว่าในระยะเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 โดยคำนึงถึงทั้งอัตราและลักษณะการขยายตัวสูงกว่าที่ไม่กระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจการเงิน และการคลัง และแก้ไขปัญหาขาดดุลการค้า การคลังได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้มีการเพิ่มการจ้างงาน แก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณสุขของวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนที่สำคัญมี 2 ประการ คือ

1. ทางด้านเศรษฐกิจ จะต้องรักษาระดับการขยายตัวให้เพียงพอที่จะรองรับกำลังแรงงานใหม่ที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานเพิ่มขึ้น ทั้งนี้โดยเน้นลักษณะการขยายตัวที่จะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและช่วยแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจหลายด้านที่เกิดขึ้นในระยะของแผนพัฒนาฯ

2. ทางด้านสังคม จะมุ่งพัฒนาคุณภาพคนเพื่อให้สามารถพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้า มีความสงบสุข เกิดความเป็นธรรม สอดคล้องและสนับสนุนการพัฒนาประเทศส่วนรวม พร้อม ๆ กับการชำระไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติ วัฒนธรรมและค่านิยมอันดี และยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของคนในชนบทและในเมืองให้ได้ตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน

การปรับแผน ฯ ฉบับที่ 6 เพื่อรักษาอัตราการเจริญเติบโตในระดับสูงที่ระบบเศรษฐกิจยังคงมีเสถียรภาพอย่างต่อเนื่อง ได้กำหนดแนวทางการปรับปรุงไว้ 6 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านทรัพยากรมนุษย์ ด้านรัฐวิสาหกิจ และด้านการเงินการคลัง และเพื่อมุ่งให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจกระจายออกไปอย่างต่อเนื่องตามภูมิภาคต่าง ๆ

ผลการพัฒนาตามแผน

1. การพัฒนาตลอดช่วงแผนพัฒนาฯ ได้ฟื้นฟูตัวและขยายตัวอย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 10.5 ต่อปี
2. มีการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยในอัตราสูงอย่างต่อเนื่องนั้นทำให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวม โดยเฉพาะฐานะการเงิน การคลัง
3. แม้จะมีการขยายตัวสูงของเศรษฐกิจโดยรวม แต่การขยายตัวนั้นได้ก่อให้เกิดความไม่สมดุล ทำให้บริการพื้นฐานมีสภาพเป็น คอขวด
4. ระบบราชการยังไม่สามารถปรับตัวให้การสถานการณ์ใหม่ต่อการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 – 2539)

เริ่มมองเห็นความจำเป็นต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรอบในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งแนวทางในการจัดทำแผนได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักไว้ 3 ประการ คือ (วงศกร ภูทอง และอลงกต ศรีเสน 2540, 89)

1. รักษาอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เพื่อให้การเจริญเติบโตเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ โดยดำเนินนโยบายการเงินการคลัง พัฒนาตลาดทุน พัฒนาการเกษตรโดยเน้นเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและปรับโครงสร้างการผลิต พัฒนาอุตสาหกรรมการค้าและการลงทุนโดยเน้นการสร้างโอกาสในการแข่งขัน

2. การกระจายรายได้และกระจายการพัฒนาไปสู่ภูมิภาคและชนบทให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยใช้มาตรการด้านภาษีและรายจ่ายของรัฐบาล

3. เร่งรัดพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ โดยเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การศึกษา และสาธารณสุข พัฒนาจิตใจ วัฒนธรรม และสังคม

ผลการพัฒนาตามแผน ปรากฏว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจต่ำกว่าเป้าหมายเล็กน้อย โดยขยายตัวในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 7.9 ต่อปี รายได้ต่อหัวของประชากรเท่ากับ 77,000 บาท ส่วนในปี พ.ศ. 2539 เศรษฐกิจของประเทศเริ่มชะลอตัวลงเหลือเพียงร้อยละ 5.5 ต่อปี สาเหตุมาจากเกิดภาวะเงินเฟ้อและการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดของรัฐบาล ประกอบกับการส่งออกหดตัวลงมาก และภาวะวิกฤตในสถาบันการเงินของประเทศ ผลการพัฒนาได้ก่อให้เกิดความไม่สมดุลกันมากยิ่งขึ้นกับเป้าหมายการลดช่องว่างระหว่างรายได้ แม้ระดับรายได้ของประเทศจะเพิ่มขึ้น และอัตราความยากจนได้ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 13.6 ของประชากร แต่ปัญหาช่องว่างระหว่างรายได้ยังคงมีอยู่

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544)

สาระสำคัญของแผนคือการพัฒนาคนและสังคม ได้มีการปรับเปลี่ยนจุดมุ่งหมายในการพัฒนาประเทศใหม่ โดยเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางหรือเป็นจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนา ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่วิสัยทัศน์ “ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีสมรรถภาพ เสรีภาพ ความยุติธรรม และมีการพัฒนาที่สมดุลบนพื้นฐานของความเป็นไทย” ซึ่งจะเป็นการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืน ทำให้คนไทยส่วนใหญ่มีความสุขที่แท้จริงในระยะยาว

1. ให้คนทุกกลุ่มอาชีพนำหลักศาสนธรรมมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลในการพัฒนาจิตใจอย่างแท้จริง
2. พัฒนาสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา การศึกษา ภาคราชการ เอกชน กลุ่มวิชาชีพและสื่อสารมวลชน เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจ
3. เพิ่มปริมาณการเตรียมความพร้อมเด็กก่อนวัยเรียน (3 – 5) ปี จาก 65% เป็นไม่ต่ำกว่า 90%
4. วางพื้นฐานการศึกษาเพื่อเตรียมขยายโอกาสการศึกษาเป็น 12 ปี 400,000 คน เป็นไม่ต่ำกว่าปีละ 1 ล้านคน โดยเฉพาะแรงงานกลุ่มอายุ 25 – 45 ปี
5. เพิ่มสัดส่วนการผลิตบัณฑิตสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เป็นอย่างต่ำ 40:60 (จากปัจจุบัน 31:69)
6. เพิ่มสัดส่วนการลงทุนภาครัฐและเอกชนเพื่อการวิจัยและพัฒนาไม่ต่ำกว่า 1% ของจีดีพี ในปีสุดท้ายของแผน ฯ 8
7. ปรับปรุงและขยายการสร้างหลักประกันด้านสุขภาพให้ครอบคลุมผู้ด้อยโอกาสมากขึ้น
8. ลดอัตราความชุกของโรคที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมโดยเฉพาะโรคเอดส์
9. จัดการใช้แรงงานเด็กต่ำกว่า 13 ปี และการใช้แรงงานเด็กในสถานประกอบการธุรกิจทางเพศอย่างเด็ดขาด
10. ให้เด็กอายุ 12 – 15 ปี ที่มีฐานะยากจนและไม่มีโอกาสศึกษาต่อในระบบทุกคน ได้รับความรู้เพิ่มเติมทั้งสายสามัญและสายอาชีพ
11. ให้ผู้พิการทุกประเภทมีโอกาสได้รับการพัฒนาที่สอดคล้องกับศักยภาพของตน และป้องกันมิให้คนพิการเพิ่มเกิน 1.8% ของประชากร

12. ให้ผู้สูงอายุที่ยากจน ไม่มีญาติหรือผู้เลี้ยงดูได้รับสวัสดิการสงเคราะห์และเบี้ยยังชีพเพิ่มขึ้น

13. สื่อสารมวลชนทุกชนิด มีอัตราส่วนการเผยแพร่สาระด้านวัฒนธรรมไทยกับการพัฒนาไม่ต่ำกว่า 25% ของการนำเสนอสาระทั้งหมด

14. ลดปัญหาครอบครัวแตกแยก โดยเฉพาะการลดอัตราการหย่าร้างของคู่สมรสที่จดทะเบียนสมรสให้เหลือไม่เกิน 5%

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549)

ได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักที่มุ่งฟื้นฟูเศรษฐกิจให้ขยายตัวอย่างมีคุณภาพและมีเสถียรภาพ มีภูมิคุ้มกันสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน สร้างการมีงานทำและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ ควบคู่ไปกับการวางรากฐานการพัฒนาที่แข็งแกร่ง โดยการพัฒนาคน ครอบครัว และชุมชนให้เข้มแข็งเป็นแกนหลักของสังคมไทย สามารถพัฒนาและต่อยอดภูมิปัญญาและรักษาคุณค่าของเอกลักษณ์ วัฒนธรรมที่ดั่งงามของไทย (วงศกร ภูทอง และอลงกต ศรีเสน 2540, 95)

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนามีการดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 ในด้านแนวคิดที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” การส่งเสริมบทบาทครอบครัว องค์การทางศาสนา โรงเรียน ชุมชนองค์กรพัฒนาเอกชนภาคธุรกิจเอกชนอาสาสมัคร และสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อให้เป็นกลไกเกื้อหนุนให้คนไทยเป็นคนดี มีคุณธรรมมีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริต มีความสามัคคี ความรักชาติ และลดปัญหาทุจริตประพฤติมิชอบ รวมทั้งมีส่วนสนับสนุนการสร้างหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตของประชาชนตลอดทุกช่วงอายุ โดย

1. สร้างและปลูกจิตสำนึกในความรักชาติและความเป็นไทยอย่างจริงจังและต่อเนื่องโดยเน้นการรณรงค์ให้ทุกฝ่ายในสังคม รวมทั้งส่งเสริมบทบาทอาสาสมัครในการกระตุ้นให้คนไทยมีระเบียบวินัย รู้จักหน้าที่ มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความสามัคคีและความรักชาติ มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม ตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นไทย มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมที่สำคัญ

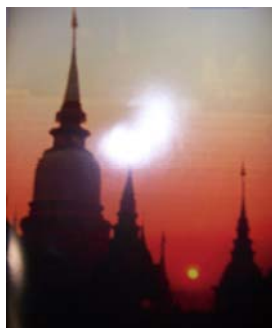
2. ใช้กลไกที่มีอยู่ในการสนับสนุนบทบาทชุมชน ธุรกิจเอกชน สถาบันต่าง ๆ ในสังคมและสื่อมวลชนในการทำนุบำรุงและพัฒนาแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ มรดกทาง

3. ส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็งในการดูแลและพัฒนาคุณภาพของสมาชิกในทุกมิติ โดยเน้นการเสริมสร้างความรู้และทักษะในการสร้างรายได้ ควบคู่ไปกับการมีพฤติกรรมครอบครัวและการบริโภคที่เหมาะสม การจัดบริการทางสังคมแบบเบ็ดเสร็จแก่ครอบครัวตามความเหมาะสมของชุมชน เช่น การส่งเสริมอนามัยการเจริญพันธุ์ การให้คำปรึกษาด้านกฎหมายและช่วยเหลือแก่เด็กและสตรีที่ถูกระทำรุนแรงจากสังคม

4. ให้องค์กรวิชาชีพมีบทบาทในการกำกับดูแลและตรวจสอบสื่อมวลชนทุกประเภทอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และให้มีการกระจายเงินจากกองทุนเพื่อพัฒนากิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคมเพื่อสาธารณะมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรด้านสื่อและการผลิตสื่อที่มีคุณภาพ รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อชุมชนที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

5. พัฒนาบุคลากรทางศาสนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องให้มีความรู้และทักษะในการถ่ายทอดหลักธรรมสู่การปฏิบัติได้อย่างมีคุณภาพ และสนับสนุนให้บุคลากรทางศาสนาที่มีคุณภาพได้มีโอกาสเผยแพร่ศาสนธรรมผ่านสื่อต่างๆ รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพให้องค์กรทางศาสนาทำหน้าที่ตรวจสอบกำกับดูแลพฤติกรรมของบุคลากรทางศาสนาอย่างเคร่งครัด

6. ส่งเสริมการวิจัยการรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยในทุกพื้นที่อย่างเป็นระบบ และเลือกสรรวัฒนธรรมสากล และวัฒนธรรมไทยที่ดงามมาผสมผสาน เพื่อให้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาประเทศ

สรุปแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 – 9 (พ.ศ.2509 – 2549)

แผน/ฉบับที่/พ.ศ.	วัตถุประสงค์	สรุปผลการพัฒนา	นายรัฐมนตรีขณะนั้น
แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509)	มุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมและการลงทุน เร่งการเกษตร การศึกษา และพัฒนา ชุมชน	ประสบความสำเร็จในการขยายตัวทางเศรษฐกิจ	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514)	มุ่งพัฒนากำลังคน นำทรัพยากร ธรรมชาติและทุนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่	ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะเกิดความผัน ผวนในตลาดต่างประเทศ ราคาข้าว ยางพารา ดีบุก ตกต่ำ จึงทำให้อัตราก้าวหน้าทางเศรษฐกิจต่ำกว่า เป้าหมาย	จอมพลถนอม กิตติขจร
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519)	มุ่งพัฒนาคณะและวางแผนครอบครัว เน้นการพัฒนาสังคมควบคู่กับการ พัฒนาเศรษฐกิจ	ประสบอุปสรรคเกิดความผันผวนในตลาดต่างประเทศ ราคาข้าว ยางพารา ดีบุกตกต่ำ อัตราก้าวหน้าทาง เศรษฐกิจต่ำกว่าเป้าหมาย	จอมพลถนอม กิตติขจร นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายธานินทร์ กรัยวิเชียร
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)	มุ่งสร้างความเป็นธรรมทางสังคม ลด ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สร้าง สวัสดิภาพทางสังคม	ประสบความสำเร็จน้อยเพราะถูกกระทบกระเทือน จากวิกฤตการณ์น้ำมันและความผันผวนทางการเงิน ของโลก	นายธานินทร์ กรัยวิเชียร พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์

แผน/ฉบับที่/พ.ศ.	วัตถุประสงค์	สรุปผลการพัฒนา	นายรัฐมนตรีขณะนั้น
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)	มุ่งพัฒนาหัวเมืองชายทะเลด้านตะวันออกและพัฒนาชนบททั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ	ได้ผลต่ำกว่าเป้าหมายเพราะสถานการณ์เศรษฐกิจโลก ระยะแรก ๆ ของแผนเกิดความผันผวนรุนแรงและยังเกิดการแข่งขันการกีดกันทางการค้า แต่ปลายแผนราคาน้ำมันลดลง	พลเอกเปรม ติณสูลานนท์
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)	เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคม เสริมสร้างความเป็นธรรม พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ทั่วถึง และมุ่งเน้นการแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	เศรษฐกิจขยายตัวอย่างมั่นคงและมีเสถียรภาพ ฐานะการเงินการคลังดีขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นกว่าเดิม แต่การขยายตัวทางเศรษฐกิจในอัตราสูงที่ผ่านมาก่อให้เกิดความไม่สมดุลอยู่หลายด้าน เช่น ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ การขาดแคลนบริการพื้นฐาน มีช่องว่างระหว่างการออมกับการลงทุน ปัญหาการปรับตัวของสังคม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และปัญหาการปรับตัวของระบบราชการ	พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายอานันท์ ปันยารชุน
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)	รักษาอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง กระจายรายได้ และพัฒนาสู่ภูมิภาค เร่งพัฒนา	เศรษฐกิจขยายตัวในระดับสูงโดยเฉลี่ยร้อยละ 8 ต่อปี มีรายได้ต่อหัวเท่ากับ 78,000 บาท สัดส่วนคนยากจนลดลง มีความเป็นอยู่และ	นายอานันท์ ปันยารชุน พลเอกสุจินดา คราประยูร นายชวน หลีกภัย

แผน/ฉบับที่/พ.ศ.	วัตถุประสงค์	สรุปผลการพัฒนา	นายรัฐมนตรีขณะนั้น
	ทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ลดอัตราการเพิ่ม ประชากรให้เหลือร้อยละ 1.2	คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ฐานะการเงินการคลังมีความมั่นคง มีการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการ พื้นฐานทางสังคมอย่างกว้างขวาง	นายบรรหาร ศิลปอาชา พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)	มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง พร้อมทั้งเน้นความเข้มแข็งของชุมชนและครอบครัว และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ	ประสบความสำเร็จน้อยเพราะเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินทำให้การพัฒนาไม่เป็นไปตามเป้าที่กำหนดไว้ ต้องมาแก้ไขปัญหาเรื่องเศรษฐกิจเป็นประการสำคัญ	พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายชวน หลีกภัย พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)	มุ่งเน้นการฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพ และมีภูมิคุ้มกัน ก้าวทันเศรษฐกิจยุคใหม่ เพื่อวางรากฐานการพัฒนาที่เข้มแข็งยั่งยืนพึ่งตนเองได้ ลดความยากจน รวมทั้งสร้างกลไกการบริหารจัดการที่ดีในสังคม	ยังไม่สิ้นสุดการใช้แผน	พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร

จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ และคณะ (2541, 67-68) ได้สรุปแผนพัฒนาสถาบันครอบครัวจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 1 จนถึงฉบับที่ 8 พบว่า ในแผนพัฒนาฉบับก่อนๆ ยังให้ความสำคัญน้อย โดยในแผนฯ ฉบับที่ 1 และ 2 ไม่ปรากฏนโยบายหรือมาตรการพัฒนาสถาบันครอบครัวเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 และ 4 (พ.ศ. 2515-2524) กำหนดนโยบายการวางแผนครอบครัวขึ้นเป็นครั้งแรกเพื่อลดอัตราเพิ่มของประชากร แผนฯ ที่ 4 เพิ่มเติมนโยบายการพัฒนาคุณภาพประชากรที่มีผลโดยอ้อมต่อการพัฒนาสถาบันครอบครัวด้วย แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 และ 6 (พ.ศ. 2525-2534) กำหนดนโยบายพัฒนาสังคมให้สามารถปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในอนาคต คงนโยบายวางแผนครอบครัว และเริ่มให้ความสำคัญต่อครอบครัวโยถือเป็นหน่วยย่อยพื้นฐานของสังคม กำหนดให้มี “วันครอบครัวแห่งชาติ” ครั้งแรกในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2533 ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) กำหนดแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม โยการเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันครอบครัว เน้นให้เกิดความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน และชุมชนทั้งยังจัดตั้งคณะอนุกรรมการด้านครอบครัวขึ้นภายใต้คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) ให้เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการวางแผนพัฒนาสถาบันครอบครัวโดยตรงเป็นครั้งแรก เน้นการสร้าง ความมั่นคงในครอบครัว ประสานและเกื้อกูลความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวให้แน่นแฟ้น เสนอให้ปรับปรุงกฎหมายครอบครัวเพื่อให้เคารพคุณค่าและสิทธิของกันและกัน ส่งเสริม สิทธิสตรี สนับสนุนการรณรงค์เพื่อคุ้มครองครอบครัว และจัดสวัสดิการต่างๆ ล่าสุดใน แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ยังได้ระบุคุณลักษณะไทยที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการ ดำเนินการของหน่วยงานองค์กรต่างๆ ในการพัฒนาสถาบันครอบครัวให้เป็นทิศทาง เดียวกัน โดยที่แผนฯ เน้นที่การส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัว ปรับปรุง ประสิทธิภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม พัฒนาจิตใจและวัฒนธรรม

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันหลักในการพัฒนาคนและตอบสนองความต้องการของสมาชิกทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะความสัมพันธ์และการพึ่งพิงทางด้านจิตใจ ความเป็นอยู่ เศรษฐกิจและสังคม ขณะที่ชุมชนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่งเสริมศีลธรรมและวัฒนธรรม อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการดำรงชีวิตที่สงบสุข ปลอดภัย และมั่นคงของคนในสังคม การที่สังคมไทยตั้งแต่อดีตมีพลัง เอื้ออาทรต่อกัน มีความสงบสันติ ปราศจากความขัดแย้งอย่างรุนแรงนั้นเกิดจากการมี “ครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง”

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมจากภาคเกษตรกรรมไปเป็นภาคอุตสาหกรรมและบริการและการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมืองมากขึ้น มีการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากชนบท ทำให้สมาชิกในครอบครัวต้องแยกย้ายกันไป ปัญหาครอบครัวแตกแยกและหย่าร้างมีแนวโน้มสูงขึ้น เด็กและผู้สูงอายุต้องอยู่กันตามลำพังมากขึ้น ขนาดครอบครัวมีแนวโน้มเล็กลงและมีลักษณะหลากหลาย เช่น ครอบครัวที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นชายและหญิงไร้คู่เพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันปัญหาความแออัดและปัญหาสังคมเมืองมีแนวโน้มขยายตัวขึ้น ผู้คนส่วนใหญ่มิสามารถปรับตัวให้รู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่หลังไหลเข้ามาอย่างรวดเร็ว ทำให้มีพฤติกรรมวัตถุนิยม แกร่งแย่งแข่งขัน เอารอดเอาเปรียบ ต่างคนต่างอยู่ ปราศจากความเอื้ออาทรต่อกัน ส่งผลให้ความผูกพันภายในครอบครัวและชุมชนลดลง จึงเกิดภาวะ “ครอบครัวแตกแยก ชุมชนล่มสลาย” มากขึ้น (คณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนาคนและสังคม 2540, 83)

แม้ว่าในช่วงที่ผ่านมารัฐบาลและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะได้ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบในเรื่องดังกล่าว โดยได้มีการจัดทำแผนและดำเนินโครงการเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านครอบครัวและชุมชน แต่ในภาพรวมยังไม่ประสบผล สำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากการดำเนินการพัฒนาครอบครัวและชุมชนยังอยู่ในลักษณะที่ขาดการประสานสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ขาดการวางแผนและปฏิบัติงานในลักษณะที่เป็นองค์รวม แต่ละหน่วยงานต่างฝ่ายต่างทำในลักษณะแยกส่วน ขาดการประสานงานในลักษณะเครือข่ายที่ชัดเจน รวมทั้งการจัดสวัสดิการสังคมยังเน้นการแก้ไขปัญหามากกว่าการป้องกัน ภาครัฐยังทำงานโดยใช้ระบบราชการและการสั่งการจากส่วนกลาง ขณะที่การผึกกำลังของคนในชุมชนยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมยังไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาศักยภาพของครอบครัวและชุมชนเท่าที่ควร สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ครอบครัวและชุมชนอ่อนแอ พึ่งตนเองได้น้อย รวมทั้งยังไม่ได้

ผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยอย่างรวดเร็วในระยะที่ผ่านมา ได้ส่งผลให้โครงสร้างของครอบครัวไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ขณะเดียวกันก็มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงภาวะความเป็นอยู่ของชีวิตครอบครัวด้วย ภาครัฐก็ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาสถาบันครอบครัวโดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ที่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2546, 3-1 – 3-2) ได้สรุปไว้ดังนี้

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 – 7 เน้นการกระจายบริการพื้นฐานทางสังคมและการวางแผนครอบครัว การพัฒนาสังคมเริ่มได้รับความสนใจอย่างจริงจังตั้งแต่แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) เป็นต้นมา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น จัดหาบริการพื้นฐานทางสังคมแก่ประชาชนในเขตเมืองและชนบทอย่างทั่วถึง ทั้งบริการด้านการศึกษาและบริการสาธารณสุข สำหรับการพัฒนาคอร์ปอร์เรชั่นจะดำเนินมาตรการวางแผนครอบครัวเพื่อลดอัตราการเพิ่มของประชากรให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม มิให้เป็นภาระทางเศรษฐกิจแก่ครอบครัวที่ยากจนและประเทศชาติในระยะยาว ผลการพัฒนาทำให้อัตราการเพิ่มของประชากรลดลงจากร้อยละ 3.1 ในปี 2514 เหลือร้อยละ 2.6 ในปี 2519 ใกล้เคียงกับเป้าหมายร้อยละ 2.5 ที่กำหนดไว้ การดำเนินงานในระยะต่อมาได้ผลสำเร็จดีเพราะ อัตราการเพิ่มของประชากรลดลงอย่างต่อเนื่อง เหลือเพียงร้อยละ 1.7 ในปี 2529 และร้อยละ 1.4 ในปี 2534 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 และฉบับที่ 6 ตามลำดับ ก่อนจะลดลงเหลือร้อยละ 1.1 เมื่อสิ้นแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 7 และทรงตัวอยู่ในระดับนี้ตลอดมาจนทำให้เกิดปัญหาการรักษาระดับทดแทนระหว่างประชากรในวัยหนุ่มสาวกับประชากรที่สูงอายุในปัจจุบัน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และ 9 ให้ความสำคัญในการเสริมสร้างความอบอุ่นและความเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเองของครอบครัว และมีส่วนร่วมในการเกื้อกูลสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางโดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญได้แก่ การสนับสนุนให้คนไทยมีขนาดครอบครัวที่เหมาะสม สนับสนุนและส่งเสริมให้คู่สมรส พ่อและแม่มีความรู้เกี่ยวกับชีวิตครอบครัวและวิธีการเลี้ยงลูกที่ถูกต้องเหมาะสม รณรงค์แก้ไขปัญหาคาความรุนแรงในครอบครัว ส่งเสริมให้ครอบครัวเห็นความสำคัญและเอาใจใส่ดูแลผู้สูงอายุ เสริมสร้างขีดความสามารถด้านการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิต่าง ๆ ของประชาชน โดยเฉพาะสิทธิเด็กและสตรี เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้มีทักษะในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน และสร้างระบบการ

เนื่องจากการขยายตัวที่เพิ่มขึ้นเป็นไปอย่างมีเสถียรภาพทั้งภายในและภายนอกประเทศ ภูมิภาคนี้ทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นจากการลดลงของหนี้ต่างประเทศ การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลกดีขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของประสิทธิภาพการผลิต อย่างไรก็ตาม ความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นยังมีความเปราะบาง จากความเหลื่อมล้ำหรือช่องว่างรายได้ยังคงมีสูง แนวโน้มการพึ่งพาการผลิตภาคอุตสาหกรรมตลอดจนการนำเข้าปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศเริ่มสูงขึ้น ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะมีต่อการรักษาระดับความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในอนาคต

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2546, 3-4 – 3-6) ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างรวดเร็วได้ส่งผลกระทบต่อระบบครอบครัวในสังคมอย่างมาก โดยโครงสร้างของครอบครัวไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากครอบครัวขยายที่เครือญาติเคยอยู่ร่วมกัน นับตั้งแต่รุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย มาจนถึงรุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูก ได้ลดขนาดลงมาเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีเพียงพ่อ แม่ ลูก เท่านั้น นอกจากนี้ในเขตเมืองและชนบทมีสัดส่วนหญิงและชายที่อยู่ร่วมกันโดยมิได้จดทะเบียนสมรสมากขึ้น อันจะส่งผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว และสถานภาพของลูก มีการย้ายถิ่นทั้งพ่อและแม่ เพื่อหางานทำกันมากขึ้น หน้าที่และบทบาทของครอบครัวจากเดิมเป็นศูนย์รวมของการอบรมเลี้ยงดู และถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่สมาชิกในครอบครัวก็เปลี่ยนแปลงไปโดยผลภักะความรับผิดชอบให้แก่สถาบันสังคมอื่น ๆ ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีเวลาอยู่ด้วยกันน้อยลง จึงขาดการปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งขาดความสัมพันธ์กับชุมชน และสังคมภายนอก โครงสร้างหรือลักษณะของครอบครัวที่เปลี่ยนไปเช่นนี้มีความเสี่ยงสูงที่จะทำให้เกิดปัญหาครอบครัว และจะส่งผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในด้านชีวิตครอบครัวและสังคม ดังนั้น การพัฒนาชีวิตครอบครัวจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะหากคนอยู่ในครอบครัวที่ไม่มีความสุขแตกแยก ล่มสลาย ชีวิตคนก็ไม่สามารถอยู่ดีมีสุขไปได้ การวัดความอยู่ดีมีสุขของคนจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านชีวิตครอบครัวด้วย

สรุป

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมาในช่วงระยะเริ่มต้นการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยเราจะพุ่งเป้าไปทางเศรษฐกิจ และเน้นสร้างความเจริญด้านโครงสร้างพื้นฐานจนเป็นที่ปรากฏว่า นักวางแผน ให้ความสนใจต่อตัวเลขอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ อัตราการส่งออก รายได้รายรับเป็นอย่างไร การพัฒนาชีวิตของสังคม หลายคนอาจจะบอกว่าน่าจะเริ่มมาตั้งแต่แผนฯ 1 แล้ว ซึ่ง ตั้งแต่แผนฯ 1 – 7 นั้นเน้นการพัฒนา ด้านสาธารณูปโภค มีการพูดในเรื่องการศึกษา สาธารณสุข การดูแลสิ่งแวดล้อม แต่ก็ไม่ได้เป็นหัวเรือใหญ่ ส่วนในแผนฯ 8 - 9 ได้เน้นการพัฒนาคนและสังคม ให้ครอบครัว ชุมชนมีบทบาทเกื้อหนุน เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้มีประสิทธิภาพ

ถึงแม้ว่าในช่วงที่ผ่านมารัฐบาลและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะได้ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบในเรื่องครอบครัว โดยได้มีการจัดทำแผนและดำเนินโครงการ แต่ในภาพรวมยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ภาครัฐทำงานโดยใช้ระบบราชการและการสั่งการจากส่วนกลาง ขณะที่การฉีกกำลังของคนยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมยังไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาศักยภาพของครอบครัว

กิจกรรมเสนอแนะ

1. จงสรุปใจความสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมา
3. จงอธิบายถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมาที่เกี่ยวกับครอบครัว
2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวอย่างไร จงอธิบาย

เอกสารอ้างอิง

- คณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนาคนและสังคม. 2537. การศึกษาทบทวนนโยบาย
ประชากรกับนโยบายเศรษฐกิจและสังคมในด้านความสอดคล้องระหว่าง
นโยบายเพื่อการผสมผสาน โครงการผสมผสานประชากรกับการพัฒนา.
รายงานการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด.
- คณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนาคนและสังคม. 2540. แผนพัฒนาคนและสังคมในช่วง
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544).
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ และคณะ. 2541. รายงานการทบทวนองค์ความรู้เรื่องเด็ก
เยาวชน และครอบครัว ในประเทศไทยและข้อเสนอเชิงนโยบายและการ
วิจัย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิประชากรสุขแห่งชาติ.
- วงศ์กร ภูทอง และอลงกต ศรีเสน. 2540. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549). กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์เดอะบุคส์ จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2546. การพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ: 2 ปีแห่งการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ:
เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2546
- อานันท์ ปันยารชุน และพนัส สิมะเสถียร. 2539. อานันท์ ปันยารชุน-พนัส สิมะเสถียร
ร่วมวิพากษ์ “แผนฯ 8”. หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน, วันอังคารที่ 2 มกราคม.